

Smernice za

**MEDIJSKO
IZVEŠTAVANJE**

o nasilju prema ženama

Novinarke protiv nasilja

O Smernicama za medijsko izveštavanje o nasilju prema ženama

Smernice su rezultat višemesečnih analiza i diskusija grupe „Novinarke protiv nasilja prema ženama“, koju čini oko trideset novinarki iz nacionalnih i lokalnih medija, a koja je nastala zahvaljujući UNDP Srbija i Fondu B92. Putem razgovora i razmene iskustava – kako unutar grupe, tako i s koleginicama i kolegama s kojima su se članice grupe susretale, ali i prateći stanje u medijima i izveštavanje o društvenom problemu nasilja prema ženama, uočile smo ličnu, profesionalnu i društvenu potrebu za jednim ovakvim dokumentom.

SADRŽAJ:

1. INDIKATORI
2. UVODNA REČ
3. PREPORUKE UREDNICIMA I UREDNICAMA
4. IZVEŠTAVANJE O NASILJU PREMA ŽENAMA
5. PRISTUP ŽENI KOJA JE PREŽIVELA NASILJE
6. IZVEŠTAVANJE O SUDSKIM PROCESIMA O NASILJU / RAZVODU / STARATELJSTVU
7. KOMENTARI NA PORTALIMA I DRUŠTVENIM MREŽAMA
8. DODATNA LITERATURA I RESURSI

O novinarkama protiv nasilja

Novinarke protiv nasilja je grupa koju čini preko 30 novinarki koje se organizovano, javno i glasno bore protiv nasilja prema ženama. Grupa se zalaže da se prilikom izveštavanja o nasilju prema ženama govori kao o društvenom problemu, da ukazujemo na njegove uzroke, jasno osuđujemo svaki oblik nasilja i pozivamo na odgovornost počiniocice i institucije nadležne za zaštitu od nasilja. Smatramo da takvim izveštavanjem novinari i novinarkice poštuju kodeks svoje profesije i uvažavaju dostojanstvo ličnosti o kojima pišu i, što je najvažnije, ne ugrožavaju bezbednost preživela. Odgovornim izveštavanjem pružamo podršku ženama koje su preživlele nasilje da iz nasilja izađu, a društvo podstičemo na apsolutnu neprihvatljivost nasilnog ponašanja. Neadekvatnim ili stereotipnim izveštavanjem u medijima nasilje se normalizuje u javnom mnjenju. Novinarke protiv nasilja nastoje da izgrade mrežu u celoj Srbiji koja će zajedničkim medijskim delovanjem doprineti borbi protiv nasilja prema ženama.

Kontakt: [@novinarke](#) | novinarkeprotivnasilja@gmail.com | mashamile@gmail.com

1. INDIKATORI - Da li etički izveštavamo o nasilju prema ženama?

- Da li je u medijskom izveštaju otkriven identitet preživjele i članova/-ica porodica?
- Da li se u medijskom izveštaju odgovornost za počinjeno nasilje prebacuje sa nasilnika na preživjelu?
- Da li medijski izveštaj sadrži informacije kojima bi se čin nasilja mogao opravdati spoljašnjim okolnostima ili ličnim osobinama nasilnika?
- Da li se u medijskom izveštaju iznose detalji čina nasilja/ubistva ili izjave sagovornika/-ca koje su nerelevantne za čin?
- Da li su u medijskom izveštaju korišćeni senzacionalistički ili stereotipni izrazi za nasilje, preživjelu, nasilnika?
- Da li medijski izveštaj umanjuje, ismeva nasilje ili se ne veruje preživjeloj? • Da li se naslovom/najavom medijskog izveštaja prekršio bilo koji od prethodno navedenih indikatora?
- Da li su u medijskom izveštaju objavljene fotografije/video zapisi koje na neadekvatan i stereotipnan način prikazuju nasilje, žrtve i nasilnike?
- **Da li je u medijskom izveštaju jasno da je nasilje prema ženama društveni problem koji počiva na nejednakim odnosima moći između muškaraca i žena?**
- **Da li medijski izveštaj ispunjava svoju edukativnu funkciju?**

2. UVODNA REČ

Smernice koje se nalaze pred vama rezultat su višemesečnih analiza i diskusija grupe „Novinarke protiv nasilja prema ženama“, koju čini oko trideset novinarki iz nacionalnih i lokalnih medija, a koja je nastala zahvaljujući UNDP Srbija i Fondu B92. Putem razgovora i razmene iskustava – kako unutar grupe, tako i s koleginicama i kolegama s kojima su se članice grupe susretale, ali i prateći stanje u medijima i izveštavanje o društvenom problemu nasilja prema ženama, uočile smo ličnu, profesionalnu i društvenu potrebu za jednim ovakvim dokumentom. Istorijski posmatrano, mediji su bili važni saveznici kada je u pitanju ukazivanje na rasprostranje-

nost problema nasilja prema ženama, kao i kada je reč o njegovom javnom prepoznavanju. I danas, mediji u Srbiji predstavljaju jedini javno dostupan izvor podataka o femicidu, to jest o ubistvima žena, na osnovu kojih ženske organizacije, okupljene u Mrežu Žene protiv nasilja, sastavljaju izveštaje i informišu javnost. Ipak, pored te važne uloge skretanja pažnje na postojeći problem i izveštavanja o njemu, istraživanja u Srbiji ukazuju i na senzacionalnost i stereotipno medijsko izveštavanje, najčešće o konkretnim slučajevima, bez znatnog broja medijskih objava koje su preventivnog i edukativnog karaktera. Verujemo da je ovo delimično tako upravo jer ko-

leginice i kolege – novinarke i novinari, urednice i urednici – i sami ponekad imaju pitanja na koja ne znaju odgovore, te da će im ovaj dokument u tim situacijama biti koristan.

Smernice koje se nalaze pred vama napisane su tako da budu korisne svim medijima: štampanim, elektronskim i digitalnim. One pokrivaju sve novinarske dileme koje se mogu predvideti kada je reč o izveštavanju o nasilju u porodici, nasilju prema ženama i deci, partnerskom nasilju, kao i specifičnostima nasilja prema određenim grupama žena, poput maloletnica, Romkinja, žena sa invaliditetom... Verujemo da će ove smernice pomoći koleginicama i kolegama u svim segmentima novinarskog rada, počev od ponašanja na terenu, odnosa prema žrtvama nasilja, direktnim i posred-

nim svedocima i svedokinjama, pa sve do izbora sagovornika i sagovornica, identifikovanja adekvatnih institucija kojima se treba obratiti, kao i odabira preciznih formulacija koje mogu koristiti pri pisanju teksta i formulisanju naslova. Sve smernice pažljivo su osmišljene tako da budu u skladu s Kodeksom novinara Srbije i taj dokument je bio osnova za njihovu izradu. Cilj smernica jeste da se – s jedne strane – poboljša kvalitet izveštavanja o ovoj temi, razreše dileme s kojima se često susreću novinarke i novinari, koji izveštavaju o ovom problemu, ali i da se izbegne ili makar umanjí nivo traumatizacije žena sa iskustvom nasilja, koja nastaje kao posledica izloženosti javnosti.

3. PREPORUKE UREDNICIMA I UREDNICAMA

Preporučuje se urednicima i urednicama da temu nasilja prema ženama, pogotovo ukoliko terenski rad podrazumeva i razgovor s preživlom, daju isključivo novinarkama koje imaju znanja ili iskustva u izveštavanju o ovom fenomenu kada god su za to u prilici, jer – bez obzira na to koliko senzitivni bili – muškarci mogu da stvore strah i neprijatnost kod žena sa iskustvom nasilja.

S obzirom na to što u većini redakcija štampanih i on-lajn medija naslov određuju urednik odnosno urednica, posebno je važno obratiti pažnju na naslove, jer su najvidljiviji, a često su i jedino što publika pročita. Čak i u slučajevima kada su tekstovi u potpunosti korektni, naslov može da bude neodgovarajući. Dobri naslovi o nasilju prema ženama ne smeju da počinju senzacionalističkim terminima poput „**brutalno**“, „**jezivo**“,

„**šokantno**“, „**horor**“ i slično. Naslovi treba da budu u skladu sa svim navedenim smernicama.

- ◆ Preporuka urednicima i urednicama jeste i da podstiču novinarke i novinare da prisustvuju edukacijama i da ih upućuju na priručnike, preporuke i smernice o medijski odgovornom izveštavanju o seksizmu, diskriminaciji i nasilju prema ženama, kao i da ih upućuju na kolegince i kolege koje imaju iskustva s tim u vezi i koji etički izveštavaju o toj temi.
- ◆ Takođe, preporučuje se urednicima i urednicama da temi nasilja prema ženama pristupaju sveobuhvatno:
 - ◆ u okviru izveštavanja o konkretnim slučajevima nasilja, događaj is-

pratiti od početka do kraja (uključujući i zakonsku sankciju koju snosi nasilnik); izveštavanje o zakonskim sankcijama doprinosi prevenciji nasilja, jer informiše javnost o tome da je nasilje kažnjeno, a dalja viktimizacija zaustavljena, te posredno utiče na stavove i svest javnosti o neprihvatljivosti nasilja i neophodnosti zaštite žrtava;

- ◆ ne izveštavati samo o konkretnim slučajevima, već o fenomenu nasilja prema ženama, radi prevencije i edukacije.

- ◆ Kada izveštavate o slučajevima nasilja – kao redakcija – imajte u vidu da postoji mogućnost da će druge žrtve istog nasilnika, ili iste forme nasilja o kojoj izveštavate, kontaktirati s vama kako bi ispričale svoju priču i potražile podršku (pogledati odeljak koji se odnosi na razgovor s preživelim).
- ◆ U odeljku Dodatna literatura i resursi možete pronaći kontakte relevantnih organizacija i institucija na koje možete uputiti preživеле kada vam se obrate.

4. IZVEŠTAVANJE O NASILJU PREMA ŽENAMA

U medijskom izveštaju, dok je postupak u toku, ne treba otkrivati identitet preživele/žrtve i članova/članica njene porodice.

- ◆ Ne treba otkrivati identitet preživele/žrtve, kao ni detalje koji mogu uputiti na identitet, uključujući i fotografije mesta/zgrade/kuće gde se nasilje desilo.
- ◆ Ne treba otkrivati identitet članova i članica porodice preživele/žrtve, pogotovo kada je reč o maloletnoj deci. • Treba poštovati pretpostavku nevinosti kada je reč o nasilniku, te ne otkrivati njegov identitet (pogotovo ukoliko to vodi do otkrivanja identiteta preživele/žrtve), a u skladu sa zakonskim odredbama i Kodeksom novinara Srbije.

U medijskom izveštaju, odgovornost za počinjeno nasilje ne treba prebacivati s nasilnika na preživelu/žrtvu.

- ◆ Treba koristiti jasne jezičke konstrukcije kojima se ne krivi preživela/žrtva, već se odgovornost stavlja na nasilnika koji je uvek i isključivo odgovoran za nasilje:
 - ◆ *nakon informacije o nasilju, ne koristiti izraze „jer“, „ali“, „zbog“, „medutim“ i slično, kojima se taj čin dovodi u vezu s ponašanjem, oblačenjem, promenom partnera ili bilo kojim drugim ličnim svojstvom preživele;*
- ◆ Posebnu pažnju na ovo treba obratiti u slučajevima izveštavanja o seksualnom nasilju, s obzirom na to što se ono najčešće predstavlja kao odgovornost žene, što je dodatno viktimizuje i izaziva osećaj samokrivice.

Medijski izveštaj ne sme da sadrži informacije kojima bi se čin nasilja mogao opravdati spoljašnjim okolnostima ili ličnim osobinama nasilnika.

- ◆ Ne sme se opravdavati nasilje spoljašnjim okolnostima ili ličnim osobinama nasilnika (npr. siromaštvo, kultura, visoke temperature, ostanak bez posla, mentalne bolesti, alkoholizam, narkomanija):
 - ◆ *nasilje prema ženama nikada nije tragičan događaj, već proračunat akt nasilnika;*
 - ◆ *nasilje nije odraz mentalne bolesti nasilnika; ukoliko nasilnike predstavljamo kao mentalno obolele osobe, utičemo na stvaranje pogrešne slike o nasilniku i istovremeno stigmatizujemo osobe s mentalnim bolestima koje nisu nasilne;*
 - ◆ *isto tako, nasilje nije odraz bolesti zavisnosti; osobe zavisne od alkohola ili od psihoaktivnih supstanci mogu biti jednako nasilne kao i osobe koje ne konzumiraju ništa od toga; isto tako, osobe koje su zavisnici od alkohola ili psihoaktivnih supstanci ne moraju uopšte biti nasilne.*
- ◆ Ne treba opravdavati nasilnika, čak i ukoliko je poznata i uticajna ličnost:
 - ◆ *nasilnik može biti iz bilo kog sloja društva, uključujući i javne ličnosti i ličnosti na funkcijama; to ne sme biti razlog za opravdavanje nasilja.*
- ◆ Pogotovo kada je reč o seksualnom nasilju, ne treba koristiti izraze „**manijak**“, „**zadovoljenje neobuzdanih nagona**“ i tome slično. Ovde nije reč o mentalno obolelim osobama, niti je reč o nemogućnosti kontrolisanja nagona. Nasilje nema veze sa seksualnom željom, već s potrebom uspostavljanja moći i kontrole.
 - ◆ Ne treba opravdavati nasilje – ni posredno, niti neposredno, putem preispitivanja žrtvinog ponašanja koje je moglo podstaći nasilnika (npr. pozajmila je / potrošila je novac, neverna je,

prigovarala je nasilniku). Zapamtite, nasilnik uvek ima izbor koji ne podrazumeva činjenje nasilja.

Medijski izveštaj ne sme da sadrži detalje čina nasilja/ubistva ili izjave sagovornika/sagovornica, koje su nerelevantne za čin.

- ◆ Treba izbegavati narativno iznošenje konkretnih grafičkih prikaza scena nasilja s detaljima, s jedne strane – jer unižavaju dostojanstvo preživeli/žrtve i javnost stavljaju u poziciju voajera, a s druge strane – jer daju ideje za nasilnička ponašanja drugim nasilnicima.
- ◆ Kada je reč o izvorima informacija i sagovornicima / sagovornicama:
 - ◆ *obavezno imati na umu Kodeks novinara Srbije, poglavlje Odnos prema izvorima i posebno poglavlje – Dužna novinarska pažnja;*
 - ◆ *objavljivati isključivo informacije koje su proverene iz najmanje dva nezavisna izvora;*
 - ◆ *oslanjati se u što je većoj mogućoj meri na zvanične izvore (npr. policija, sud, tužilaštvo, pravni zastupnici, eksperti i ekspertkinje za nasilje prema ženama);*
 - ◆ *izbegavati sagovornike koji su ideološki obojeni čestim stavljanjem na stranu nasilnika, imaju istoriju javnog govora u kojima krive žrtve i/ili koji pripadaju mizoginim grupama za zaštitu prava muškaraca;*
 - ◆ *imati na umu da ljudi koji su bliski nasilniku imaju viđenje njega putem sopstvene relacije s njim, što najčešće nije ni slično onome kakav je on u relaciji s preživlom/žrtvom; izbegavati uzimanje izjava od ljudi bliskih nasilniku;*
 - ◆ *ukoliko se uzima izjava od ljudi iz okruženja preživeli/žrtve i nasilnika, pažljivo je preneti i dati kontekst (npr. ukoliko je reč o ubistvu žene, a komšije o ubici izjave da je bio „tih i povučen, ugledan čovek“, tekstom ili prilogom objasniti da nasilnik može biti svako i da*

oni često u spoljnom svetu i relacijama s drugim ljudima deluju kao sasvim obični ljudi, dok su u privatnosti doma i sa žrtvom potpuno druge ličnosti);

- ◆ ne koristiti društvene mreže kao izvor informacija o preživelim/žrtvama i nasilnicima; na taj način, dodatno viktimizujemo preživele, a podstičemo razvoj kulture nasilja komentarima i porukama, koji se često ostavljaju na profilima nasilnika ili žrtava/preživelih i koji su nasilnog karaktera;

Medijski izveštaj ne sme da sadrži senzacionalističke ili stereotipne izraze za nasilje, preživelu/žrtvu, nasilnika.

- ◆ Stereotipno prikazivanje preživele/žrtve nasilja podrazumeva da je ona uplakana, potresena, s vidljivim fizičkim posledicama nasilja. Ovo često ne mora da bude slučaj, pogotovo kada govorimo o psihološkom, ekonomskom ili seksualnom nasilju, što stvara iluziju da svaka žena na isti način reaguje i nosi se s nasiljem.

Medijski izveštaj ne sme da umanjuje, ismeva nasilje i ne bi trebalo da se u njemu iznosi neverovanje preživeloj/žrtvi.

- ◆ Treba oprezno birati termine i jezik kojima se opisuje nasilje, ne relativizovati ga i ne romantizovati nasilje:
 - ◆ *nasilje se ne sme predstavljati kao izraz ljubavi ili posledica ljubomore, već isključivo kao izraz potrebe za moći i kontrolom;*
 - ◆ *o ovome posebno voditi računa u slučajevima izveštavanja o femicidu koji je praćen samoubistvom ubice; čin samoubistva na-*

- ◆ *istovremeno pokušati preneti informacije kojima se ilustruju „znaci upozorenja” putem slučaja o kome se vizveštava (svedoke ili komšiluk pitajte smisljena pitanja, te odgovore povežite s kontekstom – na primer, pitajte da li su preživelu/žrtvu viđali van kuće bez njega, da li je nasilnik dolazio na njeno radno mesto, da li je delovala uplašeno, uznemireno, da li je imala modrice, da li ima prijateljice).*

- ◆ Posebnu pažnju treba obratiti na izveštavanje o nasilju prema ženama sa invaliditetom i ne prikazivati ih kao aseksualne osobe koje ne mogu biti izložene bilo kom vidu nasilja.
- ◆ Treba imati u vidu da su žene koje su višestruko marginalizovane (npr. pripadnice nacionalnih, verskih, seksualnih manjina, žene sa invaliditetom, žene sa sela) češće u riziku od nasilja – koristiti relevantnu statistiku i ne koristiti stereotipne prikaze.

kon ubistva nije čin ljubavi, već čin ultimativnog preuzimanja kontrole i oduzimanja života nakon čega se gubi smisao postojanja jer objekat kontrole više nije prisutan; ne predstavljati ovaj zločin kao „tragičan/nesrećan kraj ljubavne priče”.

- ◆ ne izjednačavati nasilje sa svadom:
 - ◆ *tokom svađe, osobe koje u njoj učestvuju jesu ravnopravne i nema osećaja straha, dok nasilje podrazumeva neravnopravnost i osećaj uplašnosti od posledica.*

- ◆ ne izjednačavati nasilje s porodičnim/bračnim problemima;
- ◆ jasno imenovati i razgraničiti silovanje (svaki seksualni odnos bez pristanka) u odnosu na seks (dobrovoljan seksualni odnos dve osobe), npr. seksualni odnos s maloletnom osobom, bez obzira na njen pristanak, nije „**afera**“, „**seks-skandal**“ i slično, već silovanje;
- ◆ ukoliko tokom seksualnog nasilja preživela nije fizički povređena, ne prikazivati je kao „**nepovređenu**“ – seksualno nasilje je zločin za sebe i može ali ne mora podrazumevati upotrebu sile; stoga, ne postoji „**nepovređena**“ žena koja je preživela silovanje, jer ona svakako ima različite, često psihološke posledice onoga što joj se desilo;
- ◆ koristiti jezičke konstrukcije kojima se odgovornost stavlja na nasilnika i kojima se izbegava pasivizacija i dodatna viktimizacija i nepoverenje u preživela („silovao ju je“, a ne „silovana je“; „uhapšen je zbog prijavljenog silovanja“, a ne „uhapšen je zbog navodnog silovanja“);
- ◆ posebno voditi računa o izbegavanju relativizovanja „**blažih**“ oblika nasilja, poput seksualnog uznemiravanja koje je krivično delo (npr. ne mešati ga sa udvaranjem i ne opravdavati kulturom, mentalitetom);
- ◆ posebno u situacijama seksualnog nasilja, uvek treba imati u vidu da je seksualno nasilje svaka radnja iz sfere seksualnosti učinjena prema nekoj osobi bez njenog pristanka; zbog toga, treba izbegavati traženje i pružanje dokaza da je postojala upotreba sile, jer ona nije nužna za seksualno nasilje, a time se relativizuje nasilje u kojima nije postojala – u situacijama seksualnog nasilja jedna od najčešćih reakcija jeste „**zamrzavanje**“, odnosno odsustvo mogućnosti da telo pruži odbranu;
- ◆ Treba imati u vidu da – ukoliko nasilje nije dokazano i nasilnik nije osuđen – to ne znači da se nije desilo:
 - ◆ ovo je posebno važno u slučajevima seksualnog nasilja koje je teže dokazivo i zato je važno ne proglašavati preživela lažljivicom;
 - ◆ posebno se podsetiti poglavlja Dužna pažnja, Kodeksa novinara Srbije, jer je neophodno učiniti dve naizgled kontradiktorne stvari: imati u vidu da se nasilje možda desilo i istovremeno poštovati pretpostavku nevinosti; ipak, poštovanjem prethodno navedenih smernica sve ovo je lako izvodljivo u izveštavanju.

Medijski izveštaj ne bi trebalo da prate fotografije/video-zapisi, koji na neadekvatan i stereotipan način prikazuju nasilje, preživele/žrtve i nasilnike.

- ◆ \Ne treba koristiti fotografije i video-priloge kojima se otkriva identitet preživele/žrtve i/ili članova/članica njene porodice.
- ◆ Treba izbegavati fotografije i video-priloge, koji prikazuju simulacije na-

silja (npr. žena čuči u čošku, a muškarac stoji nad njom s dignutom pesnicom/nožem):

- ◆ ovakva vrsta sadržaja, iako nije realan, utiče na retraumatizaciju i utvrđivanje osećaja žrtve, a ne vodi ka stvaranju osećaja sopstvene snage i prelaska iz uloge žrtve u preživela.
- ◆ Ne treba koristiti fotografije i video-priloge, koji prikazuju žene u modricama – kako zbog retraumatizacije, tako i zbog činjenice da se na taj

način stvara profil preživjele/žrtve koja je uvek fizički povređena, što umanjuje svest o psihičkom, seksualnom i ekonomskom nasilju.

- ◆ Idealno je koristiti crteže ili druge vrste ilustracija kojima se prikazuju osećanja preživjele/žrtve, ali isto tako i njihova snaga:
 - ◆ *na primer, u redu je koristiti crteže ili animaciju, ali je dobro da ženske figure ne budu prikazane isključivo sa zapečaćenim ustima, bez glasa;*
 - ◆ *ženske figure mogu biti prikazane kao uplakane/zabrinute, ali je dobro da se istovremeno primete elementi njene snage i odlučnosti (npr. drži stisnutu pesnicu; pogled joj je odlučan; stoji uspravno, a nije u sedećem ili sklupčanom položaju; snažno grli dete*

kom se ne vidi lice; gleda kroz prozor zabrinutim pogledom, ali uspravno; muškarac stoji iza nje, ali ona snažno drži dete u rukama i vidi se da odlazi od muškarca, napušta ga).

- ◆ Treba imati u vidu da ne mora svaki izveštaj da bude ispraćen fotografijom ili videom, takođe se mogu koristiti infografici ili grafikoni koji prikazuju statističke podatke o nasilju, ili fotografije/video-prilozi /drugi materijali s protesta ženskih organizacija, fotografije ruku u lisicama, policijskih kola, sudijskog čekića itd.
- ◆ Takođe, izveštaji mogu biti praćeni fotografijom/video-prilogom ekspertkinje ili drugih sagovornika/sagovornica.

Medijski izveštaj bi trebalo jasno da ukazuje na to da je nasilje prema ženama društveni problem koji počiva na nejednakim odnosima moći između muškaraca i žena.

- ◆ O nasilju prema ženama treba razmišljati i izveštavati u kontekstu neravnopravnog odnosa moći između muškaraca i žena.
- ◆ Treba imati na umu da postoje različite forme nasilja prema ženama i da svaka forma ima svoje specifičnosti (npr. porodično/partnersko nasilje, seksualno nasilje, trgovina ženama, prisilni ili rani brakovi), a da istovremeno svaka od njih predstavlja grubo kršenje ljudskih prava i ozbiljan društveni, a ne privatni problem.
- ◆ Pažljivo treba prenositi izjave osoba osumnjičenih ili osuđenih za nasilje:
 - ◆ *izbegavati davanje javnog prostora nasilnicima koji time mogu manipulirati preživjelim, javnošću i sistemom, predstavljajući se i sami kao žrtve;*
 - ◆ *nikada ne prenositi „sučeljavanje” preživjele i nasilnika u programu i ne koristiti poligrafe uživo za dodatno dokazivanje nasilja; uloga*

medija i konzumenata medijskih sadržaja nije da budu sudije.

- ◆ Prilikom sagledavanja svih oblika nasilja prema ženama, treba uvažiti subjektivan osećaj
 - ◆ *posebno važno kada govorimo o seksualnom uznemiravanju koje u potpunosti zavisi od subjektivnog osećaja preživjele;*
 - ◆ *ovo pravilo ne važi ukoliko govorimo o nasilju počinjenom nad maloletnicama (ukoliko je ona i želela odnos sa starijim muškarcem, na njemu je odgovornost da ga ne prihvati, u suprotnom govorimo o krivičnom delu).*
- ◆ U slučajevima izveštavanja o ženama koje su počinile nasilje:
 - ◆ *ne ustručavati se da se iznese činjenica da ima žena nasilnica, te izveštavati shodno svim ostalim navedenim preporukama, ali imati u vidu da su muškarci dominantno počinioci nasilja u partnerskim i porodičnim odnosima, dok su žene u najvećem broju slučajeva žrtve (zvanična statistika o prijavljenim slučajevima nasilja u porodici dostupna je na veb-stranici Ministarstva pravde – **Isključi nasilje**);*

- ◆ *imati u vidu da je nasilno ponašanje žene često reakcija na nasilje kome je bila izložena u tom odnosu, te pokušati doći do podataka o tome i temeljno se posvetiti slučaju;*
- ◆ *u slučajevima kada je žena ubila svog partnera, uvek ispitati da li je ubila nasilnika.*

Medijski izveštaj trebalo bi da ispunjava i svoju edukativnu funkciju.

- ◆ Izveštavanje o konkretnim situacijama nasilja treba postaviti u širi kontekst ovog problema, korišćenjem statističkih podataka, isticanjem rasprostranjenosti nasilja prema ženama i eventualno opisom fenomena.

Dodatne specifičnosti

- ◆ U slučajevima izveštavanja o femicidu:
 - ◆ *istražiti da li je nasilje bilo ranije prijavljivano i kako su reagovale institucije;*
 - ◆ *ne prenositi iznenađenje ukoliko nasilje nije ranije prijavljeno – time se ponovo odgovornost prebacuje na žrtvu koja je morala tražiti pomoć, a nasilnik se abolira odgovornosti;*
 - ◆ *femicid postavite u kontekst priče o pređašnjem nasilju, iako ono nije bilo ranije prijavljivano – femicid uvek predstavlja poslednji i najbrutalniji vid nasilja prema ženi;*
 - ◆ *imati u vidu podatke o visokom riziku od femicida i povezati s tim (ljubomora/kontrola, odluka žrtve da ode, posedovanje oružja);*
 - ◆ *ukoliko je ubistvo počinjeno vatrenim oružjem, izvestiti o tome, proveriti da li je počinilac oružje posedovao legalno ili ne i pomenuti kontekst koji se odnosi na rasprostranjenost legalnog i ilegalnog oružja u domaćinstvima;*
 - ◆ *izbegavati detalje o načinu izvršenja ubistva, konkretnom mestu i tome slično;*
- ◆ Izveštavanje o konkretnim situacijama nasilja treba potkrepiti izjavom ekspertkinja/ekspertata (državnih ili iz civilnog sektora), koji mogu dati kontekst svakom pojedinačnom slučaju.
- ◆ U svakoj prilici, treba ukazivati na ključne rizike koji povećavaju mogućnost da dođe do smrtnog ishoda (femicida) – ljubomora, trenutak kada žena donese odluku da napusti nasilnika ili ga prijavi, te činjenica da nasilnik poseduje ili ima pristup oružju.
- ◆ U svakoj prilici, u izveštaju treba pomenuti kontakte organizacija i institucija kojima preživjele mogu da se obrate.t
- ◆ *ispratiti priču do kraja – izveštavati o toku suđenja i sankciji koju je ubica dobio;*
- ◆ *jasno navesti motiv (npr. mržnja prema konkretnoj ženi) u slučajevima višestrukih ubistava (npr. Žitište).*
- ◆ U slučajevima izveštavanja o nasilju kada je reč o ženama s decom, ili kada su sama deca preživela nasilje:
 - ◆ *imati u vidu da su deca uvek žrtve porodičnog nasilja – bilo direktno ili indirektno;*
 - ◆ *izbegavati stereotipe da su deci potrebna oba roditelja – deci su potrebni roditelji i okruženje koje nije nasilno;*
 - ◆ *izbegavati uzimanje izjava od dece zbog osetljivosti situacije i ranjivosti grupe, čak i kada postoji pristanak roditelja ili staratelja;*
 - ◆ *obratiti pažnju na količinu prenetih informacija – nikada ne otkrivati identitet deteta ili detalje koji bi doveli do njihovog identiteta;*
 - ◆ *u redu je preneti informaciju o broju dece i njihovoj starosti, ali ne i inicijale, mesto u kom žive, školu koju pohađaju i puno ime i prezime srodnika, jer se putem tih podataka lako mogu identifikovati.*

5. PRISTUP ŽENI KOJA JE PREŽIVELA NASILJE

- ◆ Treba izbegavati uzimanje izjava, osim ukoliko novinar/novinarka nije prošla posebnu obuku (potrebno je poznavanje fenomena nasilja, bazično poznavanje traume, razumevanje zakona i veštine za vođenje intervjua).
- ◆ Ako se ne može izbeći razgovor s preživelim, potrebno je konsultovati se sa ekspertkinjama (npr. psihološkinje, pravnice, aktivistkinje) koje rade s preživelim (kontakti u prilogu).
- ◆ Ako se ne može izbeći razgovor s preživelim, odabrati sagovornicu koja je izašla iz traume i koja ima iskustvo života bez nasilja nakon takvog proživljenog iskustva i u stanju je da ohrabri i osnaži druge žene.
- ◆ Treba voditi računa o bezbednosti preživele (uzeti u obzir okolnosti, gde se ona nalazi, a gde nasilnik), čak i kada su anonimne izjave. • Verovati preživelim!
- ◆ Treba imati u vidu da preživela u stanju traume nije pouzdana sagovornica, da joj je tok misli nejasan i da može davati kontradiktorne iskaze – što su sve normalne odlike osobe koja je preživela traumatično iskustvo.
- ◆ Treba upozoriti preživelu na moguće posledice njene izjave (bilo da je ona prva kontaktirala s medijima ili da su mediji prvi kontaktirali s njom): uticaj izjave u javnosti na bezbednost preživele (i njene dece), mogućnost da okolina preispituje njenu izjavu i da sumnja u nju, neverovanje u njenu izjavu, okrivljavanje, retraumatizacija...
- ◆ Ne treba postavljati pitanja u vezi s decom, jer to može da bude upotrebljeno protiv preživele u suđenjima za starateljstvo zato što je izložila decu javnosti, čega one često nisu svesne ili o čemu nemaju znanja.
- ◆ Ne treba postavljati pitanja koja počinju sa „**Zašto niste...?**”
- ◆ i – generalno – treba posvetiti posebnu pažnju svemu što kod preživele može da izazove sekundarnu traumatizaciju (nasilje koje je žena iskusi-la, pogotovo ukoliko je reč o seksualnom nasilju, praćeno je osećajem krivice, sramote i stida, zato razgovor treba voditi biranim rečima koje ni na koji način ne upućuju na to da je preživela nešto uradila pogrešno ili da je njena odgovornost; ne treba dodirivati preživelu ili praviti nagle pokrete, pogotovo ukoliko je još uvek u stanju traume).
- ◆ Posebno je važno ne postavljati pitanja poput „**Zašto ga niste ostavili?**” ili „**Zašto ste mu se vraćali?**” – imajući uvek na umu da je činjenično utvrđeno da žena ostavlja nasilnika i vraća mu se u proseku od sedam do jedanaest puta pre nego što zaista ode od njega, kao i to da su brojni razlozi zbog čega se to dešava (npr. gubitak samopouzdanja i vere u sebe, gubitak resursa i podrške, neadekvatna reakcija institucija, nekažnjavanje nasilnika ukoliko je prijavljen, ekonomska situacija).
- ◆ Nikada ne treba ispitivati unakrsno nasilnika i preživelu (bilo posredno – putem pisanih medija ili direktno – putem elektronskih) i ne dovoditi ih na isto mesto u isto vreme.
- ◆ Nikada ne govorite preživeloj šta biste vi radili u njenoj situaciji ili šta mislite da ona treba da uradi – bez obzira na to što ona to možda i traži od vas.
- ◆ Držite se obećanja koja ste dali preživeloj – ukoliko ste rekli da ćete poslati tekst pre objave, učinite to. Ona ima pravo i da se predomisli. Dobro bi bilo da joj pošaljete delove teksta gde se nalaze njene izjave; njoj će značiti da pročita sopstvene reči, a na taj način i gradite poverenje, te postoji mogućnost da će poželeti nešto dodatno da naglasi kada pročita tekst.
- ◆ Zahvalite preživeloj za izjavu i podsetite je koliko je hrabra što o tome govori. • Pokušajte da ostanete dostupni za naknadni razgovor s preživelim (pogotovo ukoliko tekst/prilog bude vrlo vidljiv i uticajan).
- ◆ Imajte u vidu da razgovor s preživelim može da ostavi traga na vama – psihološki se pripremite za razgovor tako da znate da je moguće da će vas osećanja obuzeti; radite na sebi pre i nakon razgovora.
- ◆ Ne vezujte se emotivno za preživelu – vi ste novinar/novinarka i – osim profesionalnim i etičkim izveštavanjem – ne bi trebalo da se mešate na bilo koji drugi način; empatiju morate imati, ali svako jače zbližavanje može biti loše i po vas i po nju.

6. IZVEŠTAVANJE O SUDSKIM PROCESIMA O NASILJU / RAZVODU / STARATELJSTVU

- ◆ Treba izbegavati izveštavanje o postupcima koji su u toku.
 - ◆ Ne treba uzimati izjave ni od jedne strane.
 - ◆ Ako mora da se uzme izjava, isključivo treba pitati advokate/advokatkinje.
 - ◆ Treba izbegavati sva pitanja u vezi s decom, uključujući i pitanja poput „**Zašto ste decu ostavili kod muža?**“, jer ne znamo u kakvoj situaciji je preživela pobegla i kako se sada bori za to da preuzme decu.
 - ◆ Treba izbegavati pitanja poput „Zašto ste povukli tužbu/odbili da svedočite?“, jer se time vraća odgovornost na preživelu, a nasilje u porodici je krivično delo koje se goni po službenoj dužnosti, bez obzira na spremnost preživete da u tom procesu aktivno učestvuje, što ona čes-
- to ne može zbog psihološke i druge vrste iscrpljenosti koje izloženost nasilju nosi sa sobom.
- ◆ U slučajevima izveštavanja o krivičnim postupcima, treba se podsetiti na termine koje definiše Krivični zakonik i dosledno ih se pridržavati („**osumnjичeni**“, „**okrivljeni**“, „**optuženi**“, „**osuđeni**“) – ne koristiti termine poput „**navodni**“, „**nepravredno optužen**“ i tome slično – treba ostaviti organima suda da donesu presudu.
 - ◆ U slučajevima očeva koji tvrde da su im deca nepravredno uzeta, treba proveriti da li protiv njih traje ili je završen sudski proces za nasilje u porodici.

7. KOMENTARI NA PORTALIMA I DRUŠTVENIM MREŽAMA

- ◆ Generalno, bilo bi poželjno zaključati za komentare priloge o nasilju zbog visokog procenta verovatnoće da komentatori izazovu sekundarnu viktimizaciju i retraumatizaciju – bilo preživete o kojoj se piše, bilo žena koje su prošle ili koje prolaze isto iskustvo, te ih može odvratiti od prijavljivanja nasilnika.
- ◆ Na profilima medijskih kuća na društvenim mrežama treba pojačati stepen pažnje prilikom administracije komentara (npr. na Facebook-u i YouTube-u, dok je na Tviteru, zbog nemogućnosti moderacije, poželjno da se i ne kače ovakve vesti, osim ako medijska kuća nema osobu koja se bavi isključivo društvenim mrežama i koja može problematičnom komentatoru da odgovori i/ili da ga blokira).
- ◆ Treba biti spreman/spremna na javljanje preživelih u komentarima ili u inboks i dati jasno uputstvo moderatorima/moderatoricama kako da postupaju u tim slučajevima, odnosno na koga mogu da upute preživete.

8. DODATNA LITERATURA I RESURSI

1. Mediji u Srbiji o rodno zasnovanom nasilju u 2015. i 2016. godini: Kako protiv nasilja – uloga medija / Izdavač: UNDP, Godina: 2017. (<https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/sites/default/files/2018-06/Kako%20protiv%20nasilja%20-%20uloga%20medija.pdf>)
2. Vodič za novinar(k)e: Nasilje u porodici, II izdanje / Izdavač: Autonomni ženski centar, Godina: 2018. (https://womenngo.org.rs/images/publikacije-dp/2018/Vodic_za_novinarke-nasilje_u_porodici-2018.pdf)
3. Kako vas žene čitaju? – Medijsko izveštavanje štampanih medija o muškom nasilju prema ženama u porodici i partnerskim odnosima iz perspektive žena koje su preživele nasilje / Izdavač: Autonomni ženski centar, Godina: 2017. (https://zeneprotivnasilja.net/images/pdf/literatura/Kako_vas_zene_citaju.pdf)
4. Medijski kodeks – Vodič za profesionalno i senzibilizirano izvještavanje o nasilju prema ženama i femicidu / Izdavač: Pravobranitelj/pravobraniteljica za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske, Godina: 2019. (http://vawa.prs.hr/storage/uploads/publikacije/MEDIJSKI-KODEKS-vodic-za-profesionalno-i-senzibilizirano-izvjestavanje-o-nasilju-prema-zenama-i-femicidu_PRS_VAWA-800a.pdf)
5. Isključi nasilje – veb-sajt Ministarstva pravde o primeni Zakona o sprečavanju nasilja u porodici (<https://iskljucinasilje.rs/>)
6. Spisak ženskih NVO koje pružaju individualnu podršku ženama koje su preživele muško nasilje u Srbiji u okviru Mreže Žene protiv nasilja (<https://zeneprotivnasilja.net/o-nama/spisak-organizacija>)
7. Dart Centar za novinarstvo i traumu (Dart Center for Journalism and Trauma) (<https://dartcenter.org/>)

Publikacija je nastala u okviru zajedničkog projekta „Integrirani odgovor na nasilje nad ženama i devojčicama u Srbiji II, koji realizuju UNICEF, UN Women, UNFPA i UNDP, u partnerstvu sa Vladom Republike Srbije, na čelu sa Koordinacionim telom za rodnu ravnopravnost. Integrirani odgovor na nasilje nad ženama i devojčicama u Srbiji usmeren je na razvoj društvenog i institucionalnog okruženja koje će doprineti nultoj toleranciji i iskorenjavanju nasilja nad ženama u Srbiji. Zajedničkim delovanjem agencija Ujedinjenih nacija i Vladinih tela doprinosi se rešavanju problema nasilja u porodici i partnerskim odnosima, unapređuje podrška ženama, devojčicama i njihovim porodicama i stvara okruženje koje ne toleriše nasilje.

Projekat se sprovodi uz podršku Vlade Švedske.

Stavovi izneti u ovoj publikaciji predstavljaju stavove autora i ne odražavaju nužno stavove Ujedinjenih nacija, Vlade Republike Srbije i Vlade Švedske.

sigurnakuca.net

FOND
B92

Влада Републике Србије

Empowered lives.
Resilient nations.

Kontakt: @novinarke | novinarkeprotivnasilja@gmail.com | mashamile@gmail.com

© Copyright 2019 UNDP - All Rights Reserved